

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Građevinski i arhitektonski fakultet Osijek

BILANCA i RAČUN DOBITI I GUBITKA

Izv.prof.dr.sc.Ivana Šandrk Nukić

Inženjerska ekonomija

Računovodstvo

- 1. Vještina bilježenja, razvrstavanja i skraćenog prikazivanja u novčanim iznosima izraženih poslovnih događaja koji su barem djelomično financijske naravi i interpretiranje iz toga proizašlih rezultata – AICPA*
- 2. Vještina evidentiranja, analiziranja i kontroliranja poslovanja poduzeća te planiranje budućih akcija – Black, Champion, Brown*

Knjigovodstvo

Knjigovodstvo ≠ Računovodstvo

Knjigovodstvo *bilježi sve nastale poslovne promjene* koje ispunjavaju uvjete da budu predmet knjigovodstvene evidencije.

Ti su *uvjeti*:

- promjene trebaju nastati
- trebaju biti dokumentirane ili u obliku elektroničkog zapisa
 - trebaju biti iskazane vjerodostojno
- trebaju utjecati na promjenu računovodstvenih kategorija (imovine, obveza, glavnice, prihoda, rashoda, financijskog rezultata i njegove raspodjele)

Obuhvat knjigovodstva

- Poslovni događaji koji ispunjavaju uvjete **knjiže se u poslovnim knjigama** koje se dijele na:
 - **osnovne** poslovne knjige (dnevnik i glavna knjiga)
 - **pomoćne** poslovne knjige (blagajna, knjiga inventara, te razne analitičke evidencije)
- Konačni rezultat ukupnog knjigovodstvenog procesa jesu financijski izvještaji:
 - **Bilanca**
 - **Račun dobiti i gubitka**
 - Izvještaj o promjeni glavnice
 - Izvještaj o novčanom toku
 - Bilješke uz financijske izvještaje

**Kada možete *mjeriti* ono o čemu
govorite i *izraziti to u brojkama*, onda
znate nešto o tome;**

**ali kada to ne možete izmjeriti, kada to
ne možete izraziti u brojkama, vaše je
znanje oskudno i nezadovoljavajuće.**

William Thompson (Lord Kelvin), 1824. – 1907.

Pojam ₍₁₎

- tal. BILANCIA = vaga
 - lat. BI - LANX = dvije zdjelice
(simbol vage, simbol ravnoteže)
-
- Prva sačuvana bilanca: Firenza, 1389. g., tvrtka “Datini”
 - Bilancia je **uravnotežen prikaz** vrijednosti imovine (aktive) i vrijednosti kapitala i obveza (pasive).
 - Bilancia je **statički** financijski izvještaj koji prikazuje stanje imovine, obveza i kapitala **na dan** bilanciranja.

IMOVINA

***VLASTITI
KAPITAL***

OBVEZE

Pojam ₍₂₎

Bilanca daje **informacije o financijskom položaju** društva.

Bilanca, tj. bilanca stanja je **trenutačni iskaz stanja (na određeni dan)** sredstava (imovine) i izvora sredstava, koji ima uravnoteženu aktivu i pasivu.

Sva trgovačka društva imaju obvezu **jednom godišnje** sastaviti bilancu, kako bi korisnicima pružila informaciju kojom imovinom, kapitalom i obvezama poduzeće raspolaže.

AKTIVA

Prikazuje imovinu tvrtke.

Sastoji se od dvije temeljne grupe:

- 1. Osnovna sredstva:** zgrade, strojevi, zemljišta ali i financijska ulaganja trajnog karaktera kao kupljeni udjeli u drugim tvrtkama. Uz to, u osnovna sredstva se ubrajaju i neka nematerijalna prava (licence, patenti, robne marke) ili neke specifične sposobnosti ili znanja koja posjeduje poduzeće.
- 2. Obrtna sredstva:** gotovina, potraživanja, sirovine, poluproizvodi, gotova roba

Struktura aktive

- U okviru razvrstavanja pozicija aktive razlikujemo:
 - kriterij funkcionalnosti i
 - kriterij likvidnosti:
- Kriterij funkcionalnosti nalaže da se imovina iskaže po istim funkcionalnim skupinama (materijalna imovina, financijska imovina)
- Kriterij likvidnosti nalaže da se pozicije aktive u bilanci iskažu po grupama ovisno o likvidnosti

PASIVA

Prikazuje **stanje vlastitog i tuđeg kapitala**, koji su izvor imovine prikazane u aktivi. Sastoji se od:

- 1. Vlastitog kapitala** (vlasničke glavnice): sastoji se od temeljnog (upisanog kapitala, zakonskih i slobodnih rezervi te prenesenog dobitka ili gubitka iz prethodnih razdoblja.
- 2. Tuđih izvora:** označava sredstva koja nisu vlasništvo poduzeća, ali ih ono koristi, npr. Bankovni krediti, odgoda plaćanja odobrena od dobavljača itd.

Struktura pasive

- U okviru razvrstavanja pozicija pasive razlikujemo:
 - kriterij namjene i
 - kriterij ročnosti
- Kriterij namjene nalaže da funkcija imovine odgovara karakteru dugova i kapitala.
- Kriterij ročnosti nalaže da se pozicije pasive u bilanci iskažu po grupama ovisno o dospijeću.

Shema bilance

Zakon o računovodstvu, čl. 17., propisuje shemu bilance u kojoj su stavke aktive poredane prema kriteriju **rastuće likvidnosti**, dok su stavke pasive poredane po kriteriju **opadajuće ročnosti**.

Korisnici računovodstvenih informacija

UNUTAR PODUZEĆA

- Vlasnici
- Management
(proizvodnja, financije, marketing, HR)

IZVAN PODUZEĆA

- Korisnici s direktnim financijskim interesom
(kreditore, investitori)
- Korisnici s indirektnim financijskim interesom
(konkurenti, partneri, potrošači, vladine
agencije, svekolika javnost)

Kako do izvještaja...

www.poslovna.hr

www.fina.hr

Web stranice predmetnog poduzeća:

www.tehnika.hr

www.viadukt.hr

Horizontalna analiza bilance

Horizontalna analiza financijskih izvještaja prati promjene vrijednosti pozicija financijskih izvještaja **tijekom više obračunskih razdoblja.**

Kroz horizontalnu analizu uočava se **tendencija i dinamika promjena pojedinih pozicija** temeljnih financijskih izvještaja.

Ključna varijabla u horizontalnoj analizi je vrijeme budući da se usporedbom elemenata financijskih izvještaja, iskazanih u novčanim jedinicama, između dva ili više razdoblja donosi zaključak o kretanju pojave kroz promatrano razdoblje na osnovu čega je **moguće utvrditi problematična područja poslovanja.**

KOMPARATIVNA BILANCA

(HORIZONTALNA ANALIZA)

Pozicija	2008	2009	Iznos povećanja (smanjenja)	% povećanja (smanjenja)	2010	Iznos povećanja (smanjenja)	% povećanja (smanjenja)
AKTIVA							
DUGOTRAJNA IMOVINA	2.511	2.758	247	9,84	2.357	-401	-14,54
Materijalna imovina	1.832	2.079	247	13,48	2.154	75	3,61
Financijska imovina	679	679	0	0	203	-476	-70,10
KRATKOTRAJNA IMOVINA	3.741	3.503	-238	-6,36	4.102	599	17,10
Zalihe	2.281	2.209	-72	-3,16	2.717	508	23,00
Potraživanja	1.192	990	-202	-16,95	1.101	111	11,21
Financijska imovina	129	154	25	19,38	149	-5	-3,25
Novac na računu i u blagajni	139	150	11	7,91	135	-15	-10,00
UKUPNO AKTIVA	6.252	6.261	9	0,14	6.459	198	3,16

KOMPARATIVNA BILANCA

(HORIZONTALNA ANALIZA)

Pozicija	2008	2009	Iznos povećanja (smanjenja)	% povećanja (smanjenja)	2010	Iznos povećanja (smanjenja)	% povećanja (smanjenja)
PASIVA							
KAPITAL I REZERVE	1.137	1.351	214	18,82	1.350	-1,00	-0,07
Upisani kapital	794	794	0	0,00	1.094	300,00	37,78
Zadržana dobit	343	557	214	62,39	256	-301,00	-54,04
DUGOROČNE OBVEZE	1.976	1.415	-561	-28,39	987	-428,00	-30,25
Obaveze prema bankama	1.976	1.415	-561	-28,39	987	-428,00	-30,25
KRA TKOROČNE OBVEZE	3.139	3.495	356	11,34	4.122	627,00	17,94
Obveze prema dobavljačima	2.159	2.479	320	14,82	2.608	129,00	5,20
Obveze prema zaposlenima	980	1.016	36	3,67	1.514	498,00	49,02
UKUPNO PASIVA	6.252	6.261	9	0,14	6.459	198,00	3,16

Vertikalna analiza bilance

Vertikalnom analizom bilance **pojedine pozicije u bilanci se prikazuju kao postotni udjeli ukupne vrijednosti** aktive, tj. pasive.

Temelj vertikalne analize su **strukturni financijski izvještaji** koji prikazuju strukturu pojedinog izvještaja po **udjelima elemenata** koji ga čine, pri čemu se ukupna aktiva i pasiva izjednačuju sa 100.

Podrazumijeva **međusobno uspoređivanje elemenata** financijskih izvještaja **tijekom jedne godine**.

STRUKTURNA BILANCA

(VERTIKALNA ANALIZA)

Pozicija	2008	%	2009	%	2010	%
AKTIVA						
DUGOTRAJNA IMOVINA	2.511	40,16	2.758	44,05	2.357	36,49
Materijalna imovina	1.832	29,30	2.079	33,21	2.154	33,35
Financijska imovina	679	10,86	679	10,84	203	3,14
KRATKOTRAJNA IMOVINA	3.741	59,84	3.503	55,95	4.102	63,51
Zalihe	2.281	36,48	2.209	35,28	2.717	42,07
Potraživanja	1.192	19,07	990	15,81	1.101	17,05
Financijska imovina	129	2,06	154	2,46	149	2,31
Novac na računu i u blagajni	139	2,22	150	2,40	135	2,09
UKUPNO AKTIVA	6.252	100	6.261	100	6.459	100

STRUKTURNA BILANCA

(VERTIKALNA ANALIZA)

Pozicija	2008	%	2009	%	2010	%
PASIVA						
KAPITAL I REZERVE	1.137	18,19	1.351	21,58	1.350	20,90
Upisani kapital	794	12,70	794	12,68	1.094	16,94
Zadržana dobit	343	5,49	557	8,90	256	3,96
DUGOROČNE OBVEZE	1.976	31,61	1.415	22,60	987	15,28
Obaveze prema bankama	1.976	31,61	1.415	22,60	987	15,28
KRATKOROČNE OBVEZE	3.139	50,21	3.495	55,82	4.122	63,82
Obveze prema dobavljačima	2.159	34,53	2.479	39,59	2.608	40,38
Obveze prema zaposlenima	980	15,67	1.016	16,23	1.514	23,44
UKUPNO PASIVA	6.252	100,00	6.261	100,00	6.459	100,00

Struktura bilance

AKTIVA	PASIVA
Imovina	Vlastiti izvori sredstava
	Tuđi izvori sredstava

AKTIVA	PASIVA
Kratkotrajna imovina	Kratkoročni izvori sredstava
Dugotrajna imovina	Dugoročni izvori sredstava

AKTIVA	PASIVA
Imovina	Vlastiti izvori sredstava
	Tuđi izvori sredstava

AKTIVA	PASIVA
Kratkotrajna imovina	Kratkoročni izvori sredstava
Dugotrajna imovina	Dugoročni izvori sredstava

Pozicija	2008	%	2009	%	2010	%
AKTIVA	6.252	100	6.261	100	6.459	100
DUGOTRAJNA IMOVINA	2.511	40,16	2.758	44,05	2.357	36,49
KRATKOTRAJNA IMOVINA	3.741	59,84	3.503	55,95	4.102	63,51
PASIVA	6.252	100,00	6.261	100,00	6.459	100,00
KAPITAL I REZERVE	1.137	18,19	1.351	21,58	1.350	20,90
DUGOROČNE OBVEZE	1.976	31,61	1.415	22,60	987	15,28
KRATKOROČNE OBVEZE	3.139	50,21	3.495	55,82	4.122	63,82

Financijska poluga

- **Financijska poluga** je pravilo koje govori o optimalnom odnosu između vlastitog i tuđeg financiranja:
- Pravilo financijske poluge kaže da se isplati korištenje tuđih izvora financiranja sve dok se poslovanjem ostvaruje stopa rentabilnosti veća od ponderirane kamatne stope po kojoj se plaćaju kamate na tuđi kapital.
- Efekt poluge kaže da se porastom tuđeg financiranja povećava rentabilnost vlastitog kapitala ako je rentabilnost ukupnog ulaganja veća od kamatne stope na tuđi kapital

Račun dobiti i gubitka

(bilanca uspjeha)

Račun dobiti i gubitka

= BILANCA USPJEHA

Dinamički financijski izvještaj koji prikazuje **prihode, rashode i rezultat** poslovanja poduzeća u jednom obračunskom razdoblju.

Elementi RDG ⁽¹⁾

PRIHODI su

- **Primanja u novcu ili izraženoj novčanoj protuvrijednosti** za prodanu robu/usluge, prodaju ili najam nekretnina, kamate na dane zajmove i sl.
- **Povećanje ekonomskih koristi** u toku jednog obračunskog razdoblja u obliku povećanja imovine ili smanjenja obveza, što rezultira povećanjem glavnice.

Elementi RDG ⁽²⁾

RASHODI su

- **Davanja** u novcu ili robi/uslugama za nastale obveze
- **Smanjenje ekonomskih koristi** u obliku smanjenja imovine ili povećanja obveza, što ima za posljedicu smanjenje glavnice

Elementi RDG ₍₃₎

POSLOVNI REZULTAT

= prihodi - rashodi

To je dobit ili gubitak nekog obračunskog razdoblja.

Načelo nastanka poslovnog događaja

Prihodi se priznaju **kad su nastali**, a ne kad je novac stvarno primljen!

Rashodi se priznaju **kad su nastali**, a ne kad su stvarno isplaćeni!

Vremenska nepodudarnost

Prihodi $\neq$ novčani primici

Rashodi $\neq$ troškovi

Kategorije prihoda

Kategorije rashoda

Shema bilance uspjeha

- Obrazac POD-RDG

Pokazatelji analize finansijskih izvještaja

- Pokazatelji likvidnosti
- Pokazatelji zaduženosti
 - Pokazatelji aktivnosti
- Pokazatelji ekonomičnosti
- Pokazatelji profitabilnosti
- Pokazatelji investiranja

Pokazatelji likvidnosti

Likvidnost je svojstvo imovine da se može **pretvoriti u gotovinu** potrebnu za pokriće preuzetih obveza

AKTIVA	PASIVA
Kratkotrajna imovina	Kratkoročni izvori sredstava
Dugotrajna imovina	Dugoročni izvori sredstava

$$\textit{Koeficijent tekuće likvidnosti} = \frac{\textit{kratkotrajna imovina}}{\textit{kratkoročne obveze}} \geq 2$$

$$\textit{Koeficijent ubrzane likvidnosti} = \frac{\textit{kratkotrajna imovina} - \textit{zalihe}}{\textit{kratkoročne obveze}} \geq 1$$

Pokazatelji zaduženosti

Pokazatelji zaduženosti pokazuju **strukturu izvora financiranja** u smislu korištenja vlastitog kapitala i vanjskih izvora.

AKTIVA	PASIVA
Imovina	Vlastiti izvori sredstava
	Tuđi izvori sredstava

$$\textit{Koeficijent zaduženosti} = \frac{\textit{ukupne obveze}}{\textit{ukupna imovina}} \leq 0,5$$

$$\textit{Odnos duga i glavnice} = \frac{\textit{ukupne obveze}}{\textit{glavnica}} \approx 1$$

Pokazatelji aktivnosti

Govore **koliko uspješno (efikasno) tvrtka koristi svoju imovinu** s ciljem stvaranja prihoda:

$$\text{Koeficijent obrtaja ukupne imovine} = \frac{\text{ukupni prihod}}{\text{ukupna imovina}} \quad \text{ŠTO VEĆI!}$$

$$\text{Koeficijent obrtaja zaliha} = \frac{\text{poslovni prihod}}{\text{zalihe}} \quad \text{ŠTO VEĆI!}$$

Upućuju na to **koliko se puta obrne** neka imovina u tijeku godine

$$\text{Dani vezivanja} = \frac{365}{\text{koeficijent obrtaja}}$$

Pokazatelji ekonomičnosti

Mjere **koliko prihoda poduzeće ostvari po jedinici rashoda.**

Ako su manji od 1: poduzeće posluje s gubitkom!

$$\frac{\text{Ekonomičnost ukupnog poslovanja}}{=} \frac{\text{ukupni prihod}}{\text{ukupni rashodi}}$$

$$\frac{\text{Ekonomičnost poslovnih aktivnosti}}{=} \frac{\text{prihod od poslovnih aktivnosti}}{\text{rashod od poslovnih aktivnosti}}$$

Pokazatelji profitabilnosti

Mjere **spособnost poduzeća da ostvari određenu razinu dobiti** u odnosu prema prihodima, imovini ili kapitalu.

Pokazuju **učinkovitost poslovanja** poduzeća.

$$\text{Neto marža profita} = \frac{\text{neto dobit}}{\text{ukupni prihod}}$$

$$\text{Stopa povrata imovine (ROA)} = \frac{\text{neto dobit}}{\text{ukupna imovina}}$$

$$\text{Stopa povrata glavnice (ROE)} = \frac{\text{neto dobit}}{\text{glavnica}}$$

Primjeri građevinskih poduzeća

- Cesting Osijek
- Ceste Rijeka
- Cestar Split

PITANJA ZA UČENJE

1. Koji uvjeti trebaju biti zadovoljeni da bi poslovne promjene mogle biti knjigovodstveno evidentirane?
2. Što je knjiženje?
3. Objasni pojam dvojno knjigovodstvo!
4. Navedi glavne financijske izvještaje!
5. Objasnite kakav je izvještaj bilanca i koji su njezini osnovni dijelovi!
6. Što prikazuje aktiva?
7. Što prikazuje pasiva?
8. Kakva je to horizontalna analiza bilance i čemu služi?
9. Kakva je to vertikalna analiza bilance i čemu služi?
10. Objasnite kakav je izvještaj račun dobiti i gubitka i koji su njegovi osnovni dijelovi?
11. Što su prihodi i koje su njihove osnovne kategorije?
12. Što su rashodi i koje su njihove osnovne kategorije?
13. Kako računamo poslovni rezultat i kakav on može biti te kako se zovu te varijante?
14. Objasni financijsku polugu!

Literatura

- Fikreta Bahtijarević-Šiber, Pere Sikavica: Leksikona menadžmenta, Masmedia, Zagreb, 2001.
- www.poslovniforum.hr
- Grupa autora: Računovodstvo, HZ RiFD, Zagreb, 2003
- Žager, L., Žager, K.: Računovodstvo za neračunovođe